

ТАВЛУЙ ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ПРАВ ДІТЕЙ ПРИ УСИНОВЛЕННІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Інституціоналізація норм про захист прав дітей, у тому числі у процесах, пов'язаних з усиновленням, по-різному відображається у кримінальному законодавстві окремих держав.

Так, переважна їх частина (Кримінальні кодекси Російської Федерації, Польщі, Іспанії, ФРН, Швейцарії, Казахстану) містять окремий розділ – злочини проти сім'ї та неповнолітніх; інші (Нідерланди, Китай та ін.) такої глави (розділу) не мають.

Законодавством окремих європейських держав права та законні інтереси неповнолітніх, сімейні відносини поставлено під кримінально-правову охорону та передбачено кримінальну відповідальність за злочини проти сім'ї. Так, Кримінальний Кодекс Іспанії 1995 року внаслідок довготривалого розвитку кримінального законодавства, захисту інтересів сім'ї та неповнолітніх присвятив цьому Розділ XII «Злочини проти сімейних відносин», який містить три Глави: «Незаконний шлюб» (глава 1), «Незаконне усиновлення, порушення батьківських прав, порушення статусу неповнолітніх» (глава 2), «Злочини проти сімейних прав та обов'язків» (глава 3).

Стаття 221 Кримінального закону Іспанії встановлює кримінальну відповідальність за незаконне усиновлення з позбавленням батьківських прав, а також за передачу дитини третій особі з метою зміни її походження.

За законодавством Іспанії до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти сімейних відносин може бути притягнуто і юридичну особу. Так, за торгівлю дітьми, скоєну з використанням органів опіки та інших органів, де проживають діти, може відбутися тимчасове або постійне закриття таких закладів [1, с. 54– 55].

Кримінальний Кодекс Нідерландів у статті 151-а встановив кримінальну відповідальність тому, хто «із мотивів отримати матеріальну вигоду умисно сприяє передачі на виховання у сім'ю дитини молодше шести місяців, яка не знаходиться під опікою юридичної особи, не маючи на це попередньої письмової згоди Ради з опіки і захисту інтересів дітей».

Аналогічне покарання передбачено у статті 151-е КК Нідерландів для особи, яка «під час здійснення професійної чи підприємницької діяльності умисно організовує чи заохочує прямі або непрямі переговори між жінкою та іншою особою або організовує зустріч у відповідності до її

бажання надати іншій особі право на постійній основі піклуватися та виховувати її дитину».

Разом із тим, нідерландським законодавством встановлено заборону на посередницьку діяльність у сфері сурогатного материнства. Так, особа, яка в процесі зайняття професійною чи підприємницькою діяльністю умисно організовує чи заохочує прямі або непрямі переговори між сурогатною матір'ю та іншою особою або влаштовує для цього зустріч, підлягає кримінальній відповідальності. Такий же вид відповідальності передбачено для «рекламодавців» у цій сфері, які публічно пропонують та надають послуги, що полягають в організації або в допомозі організації переговорів щодо пошуків жінки, яка бажає стати сурогатною матір'ю.

За статтею 151-е Кримінального кодексу Нідерландів притягуються до відповідальності особи які «під час зайняття професійною або підприємницькою діяльності умисно організовують або заохочують прямі чи непрямі перемовини між жінкою та іншою особою або організовують зустріч у відповідності з її бажанням надати іншій особі право на постійній основі піклуватися та виховувати дитину» [2, с. 144–145].

Посередницька діяльність у сфері усиновлення являється кримінально караною і за статтею 227-12 Кримінального кодексу Франції, яка вказує на заборону «посередництва між особою, яка бажає усиновити дитину, і батьками, які бажають віддати свою дитину, яка народилася, чи має народитися, скоєного з корисливою метою». У Кримінальному кодексі Франції криміналізовано також такі дії, як підбурювання батьків або одного з них, вчинене або з корисливою метою або з використанням подарунків, обіцянок, погроз чи шляхом зловживання владою до залишення дитини, яка народилася чи має народитися, посередництво між особою, яка бажає усиновити дитину, і батьками, які бажають залишити свою дитину, яка народилася чи має народитися; умисна підміна, стимуляція пологів фіктивною матір'ю або приховування факту пологів біологічною матір'ю, що є посяганням на громадянський стан дитини [3].

Схоже положення міститься у статті 253 Кримінального кодексу Польщі, яка встановлює кримінальну відповідальність за «зайняття організацією усиновлення дітей не зважаючи на приписи закону» [4, с. 175].

Також варто звернутися до законодавства країн СНД, оскільки історія розвитку правових основ кримінального законодавства цих держав здійснювалась, в основному, в подібних історико-правових реаліях із вітчизняним законодавством.

У своїй більшості, кримінальні кодекси держав-учасниць СНД містять окремі глави, спрямовані на охорону сім'ї та неповнолітніх. Так, у Кримінальному кодексі Узбекистана міститься глава «Злочини проти сім'ї, молоді та моральності», у Кримінальних кодексах Киргизії, Казахстану, Таджикистана – глава «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх», у Кримінальному кодексі Азербайджана – глава «Злочини проти неповнолітніх і сімейних відносин».

Кримінальні кодекси Азербайджана та Таджикистана містять норми, які захищають дітей від незаконних дій при їх усиновленні, але, на відміну від України, не на вказують посередницьку діяльність як на ознаку об'єктивної сторони складу злочину, проте зазначають корисливі та інші низьменні мотиви при скоєнні цього злочину [5].

Кримінальний кодекс Киргизії у статті 160-1 встановлює відповідальність за незаконні дії щодо усиновлення дітей, помилково на думку автора, включаючи у цю норму положення про притягнення до кримінальної відповідальності лише у разі накладення адміністративного стягнення за таке ж порушення протягом року, але разом із тим цікаво описує посередництво (дії по підборі та передачі дітей на усиновлення (удочеріння) від імені чи в інтересах осіб, які бажають їх усиновити (удочерити), які здійснюються особою, не уповноваженою законодавством Киргизької Республіки) [6].

З огляду на вищезазначене, варто зробити висновок про доцільність перейняття Українською державою досвіду європейських держав щодо заборони посередницьких дій у сфері усиновлення та її комерціалізації, що безперечно повинно бути відображено у вітчизняному законодавстві.

Список використаної літератури:

1. Ильяшенко А.Н. Семья как объект охраны по уголовному законодательству Испании / А.Н. Ильяшенко // Международное публичное и частное право. – 2002. – № 3. – С. 54–55.
2. Товмазова Є. Окремі аспекти кримінально-правового захисту життя та здоров'я дітей за законодавством України та деяких зарубіжних країн / Є. Товмазова // Підприємництво, господарство і право – 2008. – № 4. – С. 144–145.
3. Кримінальний кодекс Франції [Електронний ресурс] // Российский правовой портал: библиотека Пашкова. – Режим доступа : <http://constitutions.ru>. – Название с экрана
4. Кримінальний кодекс Республіки Польща / наук. ред. канд. юрид. наук, доц. А.І. Лукашов, докт. юрид. наук, проф. Н.Ф. Кузнецова; вступ. ст. канд. юрид. наук, доц. А.І. Лукашова, канд. юрид. наук, проф. Є.А. Саркісової; переклад з польського Д.А. Барілович – СПб. : Вид-во Юрид. центр Пресс, 2001. – 234 с.
5. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан [Електронний ресурс] // Хабархо. – Режим доступу : https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30397325#pos=8;263. – Назва з екрану.
6. Кримінальний кодекс Киргизії [Електронний ресурс] // Параграф. Інформаційна система. – Режим доступу : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30222833. – Назва з екрану.

Ключові слова: дитинство, усиновлення, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, незаконні дії щодо усиновлення, незаконна посередницька діяльність.

Ключевые слова: детство, усыновление, дети-сироты, дети, лишённые родительской опеки, незаконные действия по усыновлению, незаконная посредническая деятельность.

Key words: childhood, adoption, orphans, children deprived of parental care, in relation to adoption, illegal intermediary activity.